

Aktuální otázky lidských práv

Vážení přátelé,

listopadový Bulletin začínáme zprávou z jednání tzv. Benátské komise. České zástupkyně Veronika Bílková a Kateřina Šimáčková pro Bulletin opět shrnuly hlavní téma aktuálního zasedání, kterým byla tentokrát situace na Ukrajině.

V rámci mezinárodní trestněprávní sekce se Katarína Hukelová věnuje vnitrostátnímu procesu s knězem obžalovaným za účast ve rwandské genocidě, který probíhal ve Francii. Obžalovaný byl po dlouhém procesu osvobozen, což vyvolalo vlnu kritiky francouzského soudnictví.

Lucia Krajčovicová z evropské sekce se zaměřuje na ochranu osobních údajů. V rámci tzv. bezpečného přístavu bylo totiž dlouhodobě možné přenášet data ze zemí Evropské unie do USA. K této praxi se však nyní negativně vyjádřil Soudní dvůr EU a je otázkou, jaký bude mít jeho rozhodnutí praktický dopad na spo-

lečnosti shromažďující osobní údaje, jako je Facebook nebo Google. Martin Dominik se poté věnuje vyšetřování možných nelegálních praktik CIA, které probíhaly či probíhají na evropské půdě.

Andrea Bittnerová ze sekce mezinárodní politika, byznys a lidská práva se ve svém příspěvku věnuje uprchlické krizi, konkrétně tomu, jakou roli hrají při jejím řešení obchodní společnosti. Přitom je třeba si povšimnout toho, že iniciativní jsou v tomto smyslu především německé firmy.

V rámci české sekce zkoumá Hana Gabrielová, jak se České republice daří v jejím úsilí o platovou rovnost mužů a žen. Kromě zajímavých statistických údajů se věnuje také důvodům, které k přetrvávající nerovnosti vedou.

Zajímavé čtení Vám přeje
za Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Jan Lhotský

Obsah

Ukrajina, Ukrajina a opět Ukrajín

1) Mezinárodní trestní spravedlnost | 5

Francúzsko oslobodilo kňaza podozrivého z účasti na genocíde v Rwandě

2) Evropský systém ochrany lidských práv | 6

Bezpečný prístav sa Súdnu dvoru nezdá až tak bezpečný

Mučení v Evropě

Představují vysoko instalované elektroměry v romských čtvrtích diskriminaci podle práva EU?

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva | 12

Byznys, lidská práva a uprchlická krize v Evropě

Obchodní společnosti a uprchlická krize

4) Česká republika a lidská práva | 15

Úsilí o platovou rovnost v České republice

Nová koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce

+ Monitoring lidskoprávních publikací: Přehled aktuálních článků o lidských právech

Servis pro zájemce o lidská práva na webu Centra

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je tam například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlineů, školného a odkazů.

Na webu je i *beta verze* našeho Manuálu k výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz.

Ukrajina, Ukrajina a opět Ukrajina

Říjnové zasedání Benátské komise

*Veronika Bílková a Kateřina Šimáčková,
zástupkyně ČR v Benátské komisi*

Říjnové zasedání Evropské komise Rady Evropy pro demokracii prostřednictvím práva (tzv. Benátské komise) bývá již tradičně nejvytíženější ze všech čtyř zasedání, jež se během roku konají. Důvodem je jak relativně dlouhé období, které ho dělí od zasedání předchozího, červnového, tak fakt, že po útlumu během letních prázdnin se státní i mezinárodní instituce počátkem podzimu „probudí“ a snaží se dohnat vše, co bylo v létě odloženo stranou. Letošní rok není v tomto ohledu žádnou výjimkou. Na svém říjnovém zasedání (23. – 24. října 2015) přijala Benátská komise hned čtrnáct stanovisek a jednu obecnou studii. Více než třetina výstupů se týkala jediného státu, Ukrajiny, která tedy agendě geograficky dominovala. Tematicky bylo naopak jednání velmi různorodé, stanoviska se zaměřují jak na komplexní novely ústav, tak na dílčí problémy tranziční spravedlnosti či fungování úřadu ombudsmana.

Ukrajina poprvé až popáté

Ze čtrnácti přijatých stanovisek se jich Ukrajiny týkalo hned pět. Největší význam měla tři stanoviska k chystaným novelám Ústavy směřujícím k reformě justice a decentralizaci země (č. 803/2015 – pro všechna tři stanoviska je shodně používáno jedno číslo). Obě tato témata jsou politicky citlivá a kontroverzní. Reforma justice má zajistit nezávislost soudní moci na moci exekutivní, s níž byla dosud úzce propojena, a přispět ke zvýšení efektivity a profesionality soudů, které byly v mi-

nulosti často obsazovány spíše na základě politických či osobních vazeb než podle schopností. Benátská komise reformu vítá, varuje ale před příliš radikálními kroky, jež mohou být kontraproduktivní (např. plošná čistka v justici nespojená s dostatečnými garancemi toho, že odejdou neschopní, nikoli politicky nepohodlní, a že kritéria výběru budou nově objektivní).

Decentralizace má zavést trojstupňovou samosprávu (hromada-rajón-oblast) a posílit roli jednotlivých složek tohoto systému. Nejde jen o ukrajinskou vnitřní záležitost. Požadavek na decentralizaci obsahují také tzv. Minské dohody přijaté v souvislosti s konfliktem na východě Ukrajiny. Právě proto ale novela Ústavy, předložená počátkem léta prezidentem Porošenkem, vyvolává v části ukrajinské politické reprezentace i veřejnosti obavy. Když novela prošla prvním čtením v Parlamentu a Ústavní soud potvrdil, že není v rozporu s Ústavou, uspořádali její odpůrci v Kyjevě demonstraci, která skončila střetem s policií; výsledkem byl jeden mrtvý a kolem sta zraněných. V posledních týdnech se nicméně situace kolem novely mírně uklidnila, a Benátská komise tak své stanovisko přijímala na pozadí (dočasné?) shody mezi hlavními ukrajinskými politickými silami. Stanovisko se k novele staví pozitivně, navrhuje jen některé dílčí úpravy (např. vytvoření pojistek proti zneužití moci prefekty oblastí).

Jedním z nejkontroverznějších prvků navrhované novely je článek 18 Přejícných ustanovení, který stanoví, že samospráva v určitých oblastech Doněcké a Luhanské oblasti má podléhat zvláštní úpravě obsažené v samostatném zákoně. Opět se jedná o reakci na Minské dohody, které mj. stanovují, že právní režim vztahující se na obě východoukrajinské oblasti bude dohodnut s představiteli těchto oblastí. Článek 18 se týká samostatné stanovisko, které se ale zaměřuje jen na časový aspekt platnosti přejícného ustanovení. Hodnotí tedy, zda článek 18, pokud by byl přijat, bude platit jen po určité omezené období, nebo jeho platnost zůstane zachována až do jeho zrušení. Benátská komise se na základě komparativní analýzy praxe spojené s přejícnými ustanoveními přiklání ke druhému pohledu, konstatuje tedy, že článek 18 by v případě přijetí měl „stejně důsledky jako jakýkoli jiný článek Ústavy“.

Zbývající dvě ukrajinská stanoviska se nezabývají chystanou novelou Ústavy. Předmět jejich zájmu není ovšem o mnoho méně kontroverzní – jedná se o boj s korupcí (a s těmi, kdo jsou

Benátská komise [1]

zkorumpování). První z těchto stanovisek (č. 815/2015) komentuje připravovanou právní úpravu týkající se financování politických stran. Stanovisko druhé (č. 819/2015) hodnotí návrh zákona o prověrkách profesní integrity. Zde stručně uvedeme toto druhé stanovisko, na němž se podílela i česká členka Benátské komise. Prověrky profesní integrity (*integrity checks*) mají napomoci vytipovat ty osoby ve státní správě, jež jsou náchylné ke korupci či porušení etických pravidel. Prověrky by se měly dít za pomoci simulace situací, stávících úřední osoby před pokušením porušit zákon, a to podle předem daného plánu schváleného antikorupčním orgánem. Lidé, kteří v prověrce neobstojí, přijdou o místo, popř. budou vystaveni disciplinární sankci. Stanovisko prověrky neodmítá, kritizuje ale nevyjasněnost pojmu „etická pravidla“ a nedostatečné garance proti aktivní simulaci (tzv. agent provokatér či *entrapment*).

Další stanoviska a studie

Další stanoviska schválená na říjnovém zasedání Benátské komise se zaměřovala na legislativní akty přijaté či připravované v Arménii, Bosně a Hercegovině, Černé Hoře, Gruzii, Kyrgyzstánu a Tunisku. Přijata byla také jedna obecnější studie zaměřená na vyloučení osob odsouzených za trestné činy z Parlamentu. Vedle standardních témat (reforma státního zastupitelství – Gruzie, složení a pravomoci Ústavního soudu – Bulharsko, Kyrgyzstán a Tunisko, postavení úřadu ombudsmana – Arménie a BiH, ochrana menšinových práv – Černá Hora) se objevila i některá nová či obecnější témata.

Nejkomplexnější je bezpochyby stanovisko k návrhu novely Ústavy Arménie. Novela přináší změny prakticky do všech částí Ústavy, jež byla přijata přesně před dvaceti lety, v roce 1995. Nejzajímavější jsou změny v oblasti základních práv – nový katalog jde nad rámec toho, co je v Evropě běžné, a zakotvuje i celou řadu nových práv (např. právo na ochranu osobních údajů či právo obrátit se na ombudsmana nebo na mezinárodní lidskoprávní orgány). Daleko zachází novela též ve vztahu k mezinárodnímu právu – stanovuje totiž nejen aplikační přednost mezinárodních smluv před zákony, ale i prioritu kogentních norem mezinárodního práva před zákony. Stanovisko novelu obecně hodnotí pozitivně, kritické poznámky se týkají jen úpravy volebního práva, zajištění nezávislosti soudní moci a postavení Arménské apoštolské církve.

V České republice by pozornost mohlo vzbudit jedno z tuniských stanovisek, jež se týká návrhu zákona o usmíření v ekonomické a finanční oblasti (č. 818/2015). V roce 2013 přijalo Tunisko Zákon o tranziční spravedlnosti, který zavádí řadu mechanismů, s jejichž pomocí by se země měla vyrovnat s dědictvím autoritářského

režimu prezidenta Ben Alího svrženého v roce 2011. Mezi dané mechanismy se řadí zjištění pravdy, trestní postih pachatelů zločinů, reforma institucí či rehabilitace a odškodnění obětí. Jedním z rysů svrženého režimu byla i vysoká míra korupce. Tranziční spravedlnost by tedy měla dopadnout mj. na ty, kteří brali či poskytovali úplatky, popř. se jiným způsobem nelegálně obohacovali. Pomalá realizace tohoto cíle společně se špatnou ekonomickou situací, ve které se Tunisko momentálně nachází, přivedl prezidenta země k závěru, že ekonomická a finanční oblast by měla být vyňata ze sféry aplikace Zákona z roku 2013 a podřízena speciální úpravě.

Na základě této úpravy by část finančních deliktů byla plošně amnestována a část by podléhala procesu usmíření. Člověk, který se dopustil korupce či jiného podobného jednání, by mohl požádat o to, aby jeho čin byl prominut. Za podmínky, že by dobrovolně řekl pravdu a vrátil prostředky, jež získal nelegálně (resp. jejich část), by mu prominutí bylo poskytnuto. Ve věci by rozhodoval zvláštní exekutivní orgán, funkčně nepropojený s tzv. Institucí pravdy a důstojnosti (IVD), která zajišťuje tranziční spravedlnost podle zákona z roku 2013. Model v některých ohledech připomíná amnestii prezidenta Klause z roku 2013. Benátská komise se bohužel mohla vyjádřit jen k institucionálním aspektům navržené právní úpravy. Zde dospěla k jasnému závěru, že exekutivní orgán, jenž by podle ní měl vzniknout, nedává svým složením a pravidly působení stejné garance nezávislosti jako IVD, navržená úprava tak porušuje článek Ústavy, podle něž má stát povinnost aplikovat tranziční spravedlnost rovným způsobem ve všech oblastech.

V rámci „různého“ na zasedání české zástupkyně informovaly o konferenci *Minulost a současnost lustrací: podobnosti, rozdíly a aplikovatelné standardy* (Past and present day lustration: similarities, differences, applicable standards), které se konala dne 7. září 2015 v budově Ministerstva zahraničních věcí v Praze. Jedná se o vůbec první akci, kterou Benátská komise, ve spolupráci s Ústavem mezinárodních vztahů, v Praze zorganizovala. Konference, které se zúčastnili odborníci z mnoha států střední a východní Evropy, ukázala, že pojem lustrace není chápán jednotným způsobem a liší se též modely lustrací, jež jednotlivé státy využily či využívají. V návaznosti na tyto závěry se Benátská komise rozhodla vypracovat k tématu komplexnější studii, jejíž přípravou byla pověřena pracovní skupina vedaná českou členkou Komise. Studie by měla být hotova v roce 2016.

Fotografie:

[1] Benátská komise. Zdroj: Veronika Bílková.

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Francúzsko oslobodilo kňaza podozrivého z účasti na genocíde v Rwande

Katarína Hukelová

Začiatkom októbra 2015 bol vo Francúzsku pre nedostatok dôkazov ukončený dlhotrvajúci kontroverzný prípad katolíckeho kňaza z rwandského Kigali podozrivého zo spáchania genocídy a zločinov proti ľudskosti, čo vyvolalo masívnu kritiku francúzskeho súdnictva.

Francúzsky súd druhého októbra 2015 na základe žiadosti úradu prokurátora rozhodol o skončení vyšetrovania prípadu rwandského kňaza Wenceslasa Munyeshyaka, ktorý sa mal počas genocídy v Rwande v roku 1994 dopustiť spáchania zločinov proti ľudskosti a genocídy, pričom mal kolaborovať s extrémistickými milíciami Hutuov.

Wenceslas Munyeshyaka v roku 2001 prišiel do francúzskeho stredovekého mestečka Gisors v Normandii a stal sa tu obľúbeným duchovným požívajúcim rešpekt. Munyeshyaka sám seba považuje a prezentuje ako utečenca pred genocídou a odmieta akékoľvek obvinenia voči svojej osobe.

Konanie Wenceslasa Munyeshyaka počas rwandskej genocídy bolo predmetom vyšetrovania už od roku 1995 a po vzniku Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu (ICTR) bol obvinený z kolaborácie s milíciou Hutuov, ktorým mal pomáhať so spísaním zoznamu mužov z etnika Tutsi, ktorí mali byť a neskôr aj boli zavraždení, z vydávania Tutsiov milíciám, ktorí pred nimi utiekli a našli útočisko vo Munyeshyakovej farnosti. Bol taktiež obvinený zo znásilňovania mladých žien a dievčat.

V roku 2006 bol zo strany ICTR uznaný za vinného a in absentia odsúdený na doživotie. Nakoľko Munyeshyaka už vtedy niekoľko rokov žil vo Francúzsku, vydal rwandský tribunál na neho zatykač, na základe ktorého ho Francúzsko v júli 2007 zatklo. Následne mal byť prevezený do Rwandy, avšak ICTR sa vzdal svojej jurisdikcie nad ním.

Prípad Wenceslasa Munyeshyaka sa tak stal prvým prípadom rwandskej genocídy, ktorý bol na základe princípu univerzálnej jurisdikcie otvorený vo Francúzsku. Vyšetrovanie preukázalo, že kňaz mal dobré vzťahy s milíciou páchajúcou genocídou a zločiny proti ľudskosti. Preukázalo sa aj to, že Tutsiov nenazval

inak ako „šváby“. Mnoho svedkov vypočutých počas vyšetrovania ho označilo za komplicu Hutuov. Iní tvrdia, že vďaka týmto dobrým vzťahom mohol zachrániť tutsijských utečencov, ktorí prišli hľadať útočisko do jeho farnosti Sainte Famille v Kigali. V priebehu francúzskeho vyšetrovania taktiež odznelo, že počas genocídneho besnenia zachránil až 18 tisíc Tutsiov.

Rozhodnutie francúzskeho súdu má 83 strán a je v ňom uvedené, že neexistujú dostatočné dôkazy preukazujúce vinu obvineného kňaza a na základe žiadosti úradu prokurátora bolo vyšetrovanie zastavené. Viacero ľudskoprávných organizácií ako aj asociácie zastupujúce obeť rwandskej genocídy sa vyjadrili, že zvažujú podanie odvolania voči zastaveniu konania proti Munyeshyakovi.

Prípad Wenceslasa Munyeshyaka nie je jediným „rwandským prípadom“ vyšetrovaným v poslednom období vo Francúzsku. V marci 2014 bol na 25 rokov väzenia odsúdený Rwandan Pascal Simbikangwa za svoju účasť na genocíde v roku 1994. Prejednávanie ďalšieho prípadu, v ktorom sú obvinení za spáchanie zločinov proti ľudskosti a genocídy dvaja rwandskí majori je naplánované na máj 2016 a ďalších vyše dvadsať prípadov je momentálne vyšetrovaných francúzskymi špecialistami na vyšetrovanie vojnových zločinov.

Bude teda nesmierne zaujímavé v nasledujúcom období sledovať ako sa vyvinú prípady Rwandanov pred francúzskymi súdmi a či bude podané odvolanie voči rozhodnutiu súdu o zastavení vyšetrovania prípadu kňaza Wenceslasa Munyeshyaka.

Zdroje:

Felix B., Labbe C., Williams A.: French court drops genocide case against Rwandan priest: source, www.reuters.com, 6. október 2015

(<http://www.reuters.com/article/2015/10/06/us-france-rwanda-genocide-idUSKCN0S01BU20151006>).

McGreal C.: Hiding in plain sight in France: the priest accused in Rwandan genocide, www.theguardian.com, 7 apríl 2014

(<http://www.theguardian.com/world/2014/apr/07/rwanda-genocide-20-years-priests-catholic-church>).

Genocide charges against Rwandan priest „dropped“, www.ena.com, 6. október 2015

(<https://www.ena.com/africa/genocide-charges-against-rwanda-priest-dropped>).

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Bezpečný prístav sa Súdnemu dvoru nezdá až tak bezpečný

Maximillian Schrems proti Komisárovi pre ochranu dát

Lucia Krajčovicová

Európska únia a Spojené štáty vytvorili v roku 2000 tzv. režim bezpečného prístavu, ktorý umožňuje prenos osobných dát na druhú stranu Atlantiku. Začiatkom októbra ale Súdny dvor vyhlásil príslušné rozhodnutie Európskej komisie za neplatné, nakoľko sa mu nepáči stupeň ochrany dát a potenciálne porušovanie základných práv a slobôd Európanov.

Dávid a Goliáš

Celý prípad inicioval mladý rakúsky právnik Max Schrems.[1] Toho znepokojilo odhalenie Edwarda Snowdena v roku 2013, že americká Národná bezpečnostná rada (*National Security Agency*, NSA) disponuje osobnými údajmi európskych občanov, ktoré jej o svojich používateľoch odovzdávajú spoločnosti ako Facebook, či Google. Jedná sa napríklad o históriu internetového vyhľadávania, aktualizáciu statusov na sociálnych sieťach či údaje o mzdách.

Keďže Schrems s touto politikou Facebooku nesúhlasil, obrátil sa na írskoho Komiséra pre ochranu dát,[2] ktorý by mal na výmenu osobných údajov medzi EU a USA na základe Smernice o ochrane dát dohliadať. Írsky komisár to však odmietol a Schrems pohnal celú vec pred súd. Najvyšší súd následne adresoval Súdnemu dvoru (ďalej SD) otázku, či majú národné úrady pre ochranu dát právomoc vyšetriť obvinenia, že tretia krajina nezaručuje adekvátnu úroveň ochrany a zabrániť prenosu dát.

Čo na to Súdny dvor

SD sa najskôr musel popasovať s otázkou rozsahu právomocí Európskej komisie (ďalej EK či Komisia) a národných úradov pre ochranu dát. Režim bezpečného prístavu totiž vstúpil do platnosti na základe rozhodnutia EK, teda spôsobom, akým to ustanovuje Smernica o ochrane dát. Podľa rovnakej smernice môžu národné úrady členských štátov EU výmenu dát zastaviť, ak by došlo k porušeniu pravidiel transferu.

Vznikla tak otázka, kto má posledné slovo pri posudzovaní bezpečnosti prenosu dát, či EK alebo národné

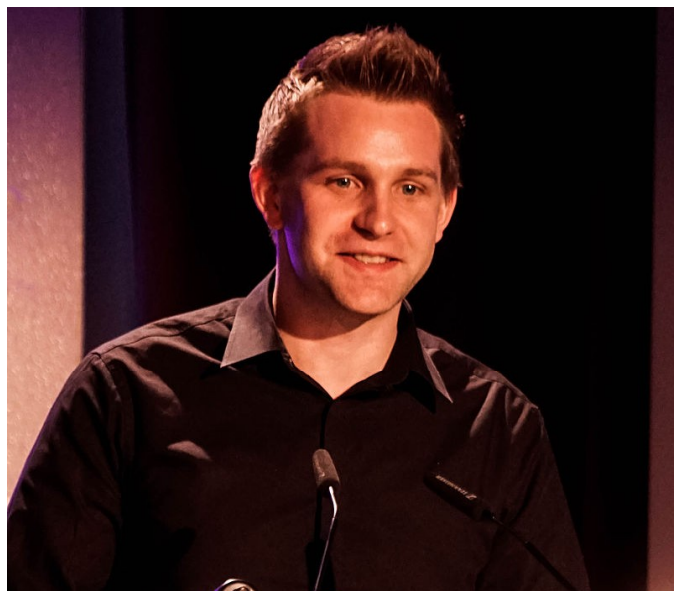
úrady. SD priznal túto kompetenciu národným úradom, ktoré musia posúdiť, či transfer je alebo nie je kompatibilný s európskymi zákonmi na ochranu dát aj v prípade, že EK prijala rozhodnutie o tom, že ochrana dát je zabezpečená dostatočne. Dohoda o bezpečnom prístave síce národným autoritám túto právomoc upiera, ale EK podľa SD nemala právo národné úrady svojím rozhodnutím obmedziť.

Rozhodnutie Komisie bolo nakoniec vyhlásené za neplatné, nakoľko sa SD nepáčil stupeň ochrany dát poskytovaný v USA. V USA je totiž právo na súkromie považované za otázku ochrany zákazníka, zatiaľ čo v EU je to základné právo. V tretej krajine by mala byť zaručená ochrana ekvivalentná európskemu štandardu, ale v USA môže byť zásah do súkromia ospravedlnený v prípade, že sa jedná o zachovanie národnej bezpečnosti. A nielen to. Spojené štáty uchovávali všetky dáta bez časového obmedzenia a bez obmedzenia prístupu úradom. SD v tomto rozsudku opäť potvrdil to, o čom rozhodol v prípade *Digital Rights Ireland*: rozsiahle uchovávanie dát a ich sprístupnenie národným autoritám porušuje právo na súkromný život a ochranu osobných dát.

Odpoveď na predbežnú otázku podľa SD teda znie, že írsky komisár má preskúmať Schremsovú žiadosť a rozhodnúť, či by mal byť prenos dát európskych používateľov Facebooku do USA zastavený.

Neistá budúcnosť

Dohoda o bezpečnom prístave sa nevzťahuje na všetky prenosy dát medzi oboma stranami Atlantiku. Týka sa

Max Schrems [1]

len tých spoločností, ktoré ju podpísali, čo v súčasnosti presahuje počet 4500. Riadia sa ňou napríklad giganti ako Alphabet, Amazon, Facebook či Microsoft, ktorí už stihli vyhlásiť, že majú pripravení záložný právny mechanizmus umožňujúci zmierniť dôsledky rozhodnutia SD. V podstatne ťažšej situácii sa ale nachádzajú menšie firmy, ktoré nemajú prostriedky na to, aby vytvorili drahé európske pobočky.

Kritika zaznieva v súvislosti s nejasnosťou praktických dôsledkov rozhodnutia. To je údajne príliš široké a de facto môže obmedziť akýkoľvek prenos dát. Spoločnosti tak nevedia, či sa môžu spoliehať na tok dát a či môžu zdieľať informácie o zamestnancoch v prípade, že podnikajú vo viacerých regiónoch.

Európska komisia ale upokojuje a odkazuje, že dáta pre obchod môžu stále kolovať v rámci režimu ostatných zmlúv a že zaistí spoluprácu s národnými autoritami tak, aby bolo rozhodnutie súdu implementované v každej krajine EU rovnako. Zároveň však EK bude v budúcnosti musieť čeliť ďalšiemu tlaku, nakoľko sa vyjednáva nová zmluva o ochrane dát. Rokovania o nej zatiaľ uviazli kvôli diskusii o rozsahu prístupu amerických bezpečnostných zložiek k európskym dátam.

Poznámky:

[1] O prípade sme už v Bulletine informovali na začiatku kauzy, viď Bulletin 5/2015, s. 10-11.

[2] Nakoľko európska centrála Facebooku sídli v Dubline.

Zdroje:

Drozdiak, Natalia. 2015. "EU Court Says Data-Transfer Pact With U.S. Violates Privacy." *The Wall Street Journal*. 6. október 2015 (<http://www.wsj.com/articles/eu-court-strikes-down-trans-atlantic-safe-harbor-data-transfer-pact-1444121361>).

Lomas, Natasha. 2015. "Europe's Top Court Strikes Down 'Safe Harbor' Data-Transfer Agreement With U.S." *Techcrunch*. 6. október 2015 (<http://techcrunch.com/2015/10/06/europes-top-court-strikes-down-safe-harbor-data-transfer-agreement-with-u-s/>).

Peers, Steve. 2015. "The party's over: EU data protection law after the Schrems Safe Harbour judgment." *Eu Law Analysis*. 7. október 2015 (<http://eulawanalysis.blogspot.co.uk/2015/10/the-partys-over-eu-data-protection-law.html>).

Scott, Mark. 2015. "Data Transfer Pact Between U.S. and Europe Is Ruled Invalid." *The New York Times*. 6. október 2015 (<http://www.nytimes.com/2015/10/07/technology/european-union-us-data-collection.html>).

Fotografie:

[1] Max Schrems, Wikipedia, CC BY 2.0.

Mučení v Evropě

Vyšetřování nelegálních praktik CIA v Evropě

Martin Dominik

Válka proti terorismu se vede nevybíravými metodami, které někdy překračují hranice dovoleného. Porušují lidská práva a jako takové musí být zakázány, jejich použití v minulosti řádně vyšetřeno a viníci potrestáni. Evropský parlament situaci dlouhodobě sleduje a některé jeho závěry představuje následující článek.

CIA a Evropa

V roce 2005 se v médiích poprvé objevily zprávy o zapojení evropských států do operací CIA určených k zadržování osob podezřelých z terorismu a jejich výsledků. Jednalo se o utajované akce, které se pohybovaly mimo běžný právní rámec. V Evropě přistávala letadla, na jejichž palubách se nacházely osoby podezřelé z terorismu a probíhaly zde jejich detence a výslechy.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod zakazuje ve svém čl. 3 mučení a nelidské či ponižující zacházení. Jedná se o absolutní zákaz, demokratické země nemohou mučení připustit, ať se jím sleduje jakýkoliv cíl.

Zesílené výslechové metody tajných služeb mohou dosáhnout úrovně mučení a dle zpráv senátu USA také mnohdy dosahovaly. CIA si samozřejmě byla možných problémů vědoma, a právě proto hledala utajovaně podporu v zahraničí. Mimochodem, podle údajů britské tajné služby Američané nezískali žádné důležité informace, výslechy tedy byly z tohoto pohledu neefektivní. Zde se musíme zastavit. Argumentovat při mučení efektivitou se z právní perspektivy nepřipouští. I kdyby nepovolené výslechy poskytovaly důležité informace, rozhodně by je nebylo možno považovat za legální.

Znak CIA [1]

Spolupráce evropských států se CIA byla značně nestabilní. Některá detenční zařízení se ani neuvadla do provozu, protože aktéři měli strach z odhalení. Na druhou stranu CIA vyplatila evropským partnerům horentní částky za jejich ochotu.

Vyšetřování

Po propuknutí skandálu se začala věc oficiálně šetřit na několika úrovních. Studie Evropského parlamentu se zaměřila na pět států, a to Spojené království, Itálii, Polsko, Rumunsko a Lotyšsko. Ve všech zemích bylo zahájeno politické vyšetřování iniciované vládou nebo parlamentem. Nicméně například rumunská komise měla personálně velice blízko k tajným službám, které prověřovala, a vyšetřování k ničemu nevedlo. V Polsku se pak projevila obecná neochota jednání vyšetřovat a často se zdůrazňovalo, že se jedná o záležitost podléhající státnímu tajemství.

Polsko již prohrálo dva spory před Evropským soudem pro lidská práva, konkrétně v případech *Al Nashiri* a *Abu Zubaydah*. Zajímavý a potenciálně velmi nebezpečný jev se ukázal v průběhu projednávání případů. Polsko neposkytovalo soudu dostatečnou součinnost a nechtělo předávat důkazní materiál, což odporuje čl. 38 Úmluvy. Odvolávalo se na ochranu národních zájmů a státní tajemství, přestože se soud zaručil, že informace nijak nezneužije. Tato situace může v budoucnu ochromit možnost soudu projednávat obdobné případy.

Studie EP dále upozorňuje na spojitost s právním státem. Jestliže země odmítají prověřit porušení lidských práv či jej ztěžují všemožnými prostředky, pak to odporuje

principům vlády práva. Následně dochází k narušování vzájemné důvěry evropských států v jednotlivé národní trestní systémy, což je pro EU krokem zpět. Možné porušení lidských práv, a zde přímo práva absolutního, se musí účinně oficiálně vyšetřit. Tím se myslí, že se vykoná nezávisle, rychle, ale důkladně, za účasti obětí a se zřetelem k právu na pravdu dotčené osoby i veřejnosti.

Instituce Evropské unie se do vyšetřování spolupráce členských států se CIA příliš nezapojily, přestože jsou v ohrožení základní hodnoty, na nichž současná EU stojí. Jedině Evropský parlament vyvíjí dlouhodobější aktivitu a situaci sleduje. Dle studie existují po ratifikaci Lisabonské smlouvy právní nástroje, jak zasahovat v takovýchto případech, konkrétně skrze čl. 7 a hodnoty čl. 2 Smlouvy o Evropské unii. Nicméně politická vůle k uvedenému postupu se nenašla, což ukazuje, že lidská práva se musí stále i v Evropě bděle střežit.

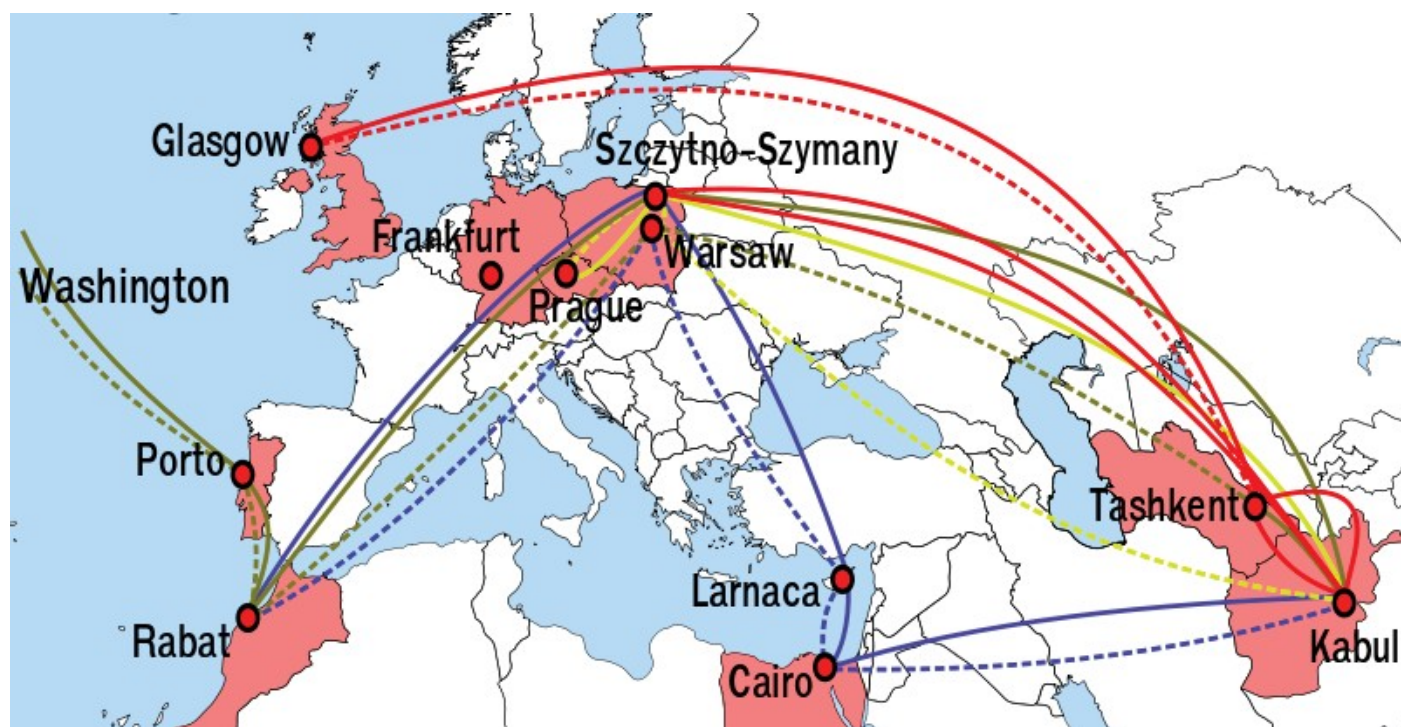
Zdroje:

Evropský parlament. 2015. *A quest for accountability? EU and Member State inquiries into the CIA Rendition and Secret Detention Programme* (http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536449/IPOL_STU%282015%29536449_EN.pdf).

Fotografie:

[1] Znak CIA, autor: United States federal government, Wikipedia commons, public domain.

[2] Trasy letů CIA se zadržovanými osobami [2]

Trasy letů CIA se zadržovanými osobami [2]

Představují vysoko instalované elektroměry v romských čtvrtích diskriminaci podle práva EU?

Helena Bončková

V tomto článku se vracíme k jednomu ze starších rozhodnutí Soudního dvora, konkrétně z července 2015, kterému jsme se v Bulletinu dosud nevěnovali a který by neměl vaši pozornosti uniknout. Jedná se o rozsudek velkého senátu ČEZ Razpredelenie Bulgaria.

Věc ČEZ Razpredelenie Bulgaria [1] se týká zásady rovného zacházení a umístování elektroměrů ve čtvrtích, v nichž bydlí převážně osoby romského původu, v obtížně dostupné výšce, a to ve snaze předejít jejich přenastavení a neoprávněným odběrům elektřiny.

Máte-li v tuto chvíli silný pocit *déjà vu*, vězte, že oprávněně. Případem se stejným skutkovým základem se SDEU již jednou zabýval, konkrétně ve věci *Belov*. [2] Soudní dvůr však tehdy – na rozdíl od generální advokátky Juliane Kokott [3] – dospěl k závěru, že předběžná otázka nebyla položena „soudem“ ve smyslu čl. 267 SFEU, a proto ji SDEU neměl pravomoc zodpovědět. Předběžná otázka byla totiž vznesena bulharskou Komisí pro ochranu před diskriminací, jejíž rozhodnutí vykazovaly spíše správní, nikoliv soudní povahu.

Popsaný problém ve věci ČEZ Razpredelenie Bulgaria odpadnul, neboť předběžnou otázku položil již bulharský správní soud. Skutkové okolnosti nového případu jsou takřka stejné. Rozdílná je však skutečnost, že zatímco pan Belov se cítil být příslušníkem romské menšiny, paní Anelia Nikolova v řízení výslovně uvedla, že k tomuto etniku nepatří.

Přečtete noviny na šest metrů?

Paní Nikolova provozuje v městské čtvrti Gizdova, jež je známa jako největší „romský obvod“ ve městě Dupnica, obchod s potravinami, který společnost ČEZ zásobuje elektrickou energií. V roce 1999 a 2000 byly v této městské čtvrti umístěny elektroměry na sloupech nadzemního elektrického vedení ve výšce přibližně 6 metrů, která je pro běžnou vizuální kontrolu nedostupná. Tato praxe se uplatňuje pouze v městských částech s převažujícím podílem romského obyvatelstva a vztahuje se na všechny zákazníky společnosti ČEZ bez ohledu na to, zda jsou příslušníky této etnické skupiny či nikoliv.

Popsaná praxe je odůvodňována velkým počtem neoprávněných zásahů do elektroměrů a častými případy neoprávněného připojování do elektrické sítě v uvedených městských částech. Mimo území těchto městských částí jsou elektroměry umístovány ve výšce přibližně 1,70 metru, která je volně přístupná pro všechny spotřebitele.

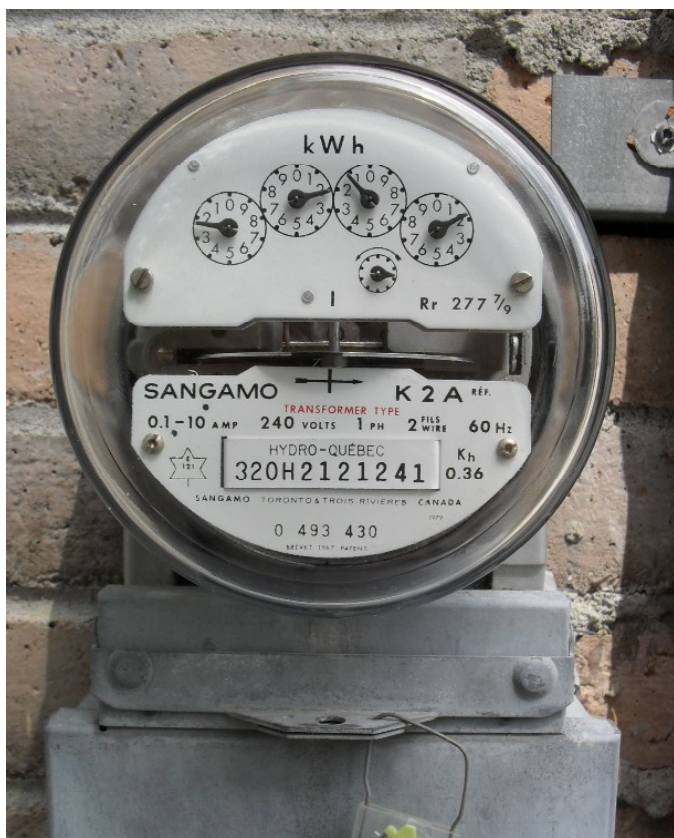
S cílem zajistit i v případě vysoko umístěných elektroměrů možnost provést alespoň nepřímou vizuální kontrolu se společnost ČEZ ve svých všeobecných obchodních podmínkách zavázala k tomu, že na písemnou žádost spotřebitele bezplatně zajistí do tří dnů speciální vozidlo se zvedací plošinou, s jehož pomocí mohou pracovníci ČEZ zkontrolovat stav elektroměru. Žádný spotřebitel však tuto nabídku dosud nevyužil. Alternativně si spotřebitel může do svého bytu nechat za úplatu umístit kontrolní elektroměr. Jiná možnost vizuální kontroly v těchto městských částech pro spotřebitele neexistuje.

Diskriminace! Přímá? Nepřímá? Žádná?

Paní Nikolova podala stížnost k bulharské Komisi pro ochranu před diskriminací, v níž poukazovala na diskriminační charakter postupu společnosti ČEZ. Komise ve svém rozhodnutí nejdříve konstatovala, že sporná praxe představuje nepřímou diskriminaci na základě národnosti, která není odůvodněna.

Správní soud však toto rozhodnutí zrušil s tím, že není jasné, vůči jakým jiným národnostem měla být paní Nikolova diskriminována. V novém rozhodnutí Komisi

Ilustraci foto, elektroměr [1]

se shledala, že došlo k přímé diskriminaci na základě osobní situace paní Nikolovy, neboť společnost ČEZ s ní z důvodu jejího obchodního sídla zacházela méně příznivě než s ostatními zákazníky.

Společnost ČEZ proti tomuto rozhodnutí podala opět opravný prostředek ke správnímu soudu, který se následně obrátil na Soudní dvůr s rozsáhlou předběžnou otázkou, v jejímž jádru je dotaz, zda spornou praxí dochází podle směrnice 2000/43/ES [4] a čl. 21 Listiny základních práv EU k diskriminaci na základě etnického původu. Bulharský soud v předkládacím usnesení uvedl, že se přiklání k názoru, že paní Nikolova je přímo diskriminována z etnických důvodů. Její příslušnost k romskému etniku vyplývá podle názoru předkládacího soudu z okolnosti, že se sama ztotožňuje s romskou populací obývající její městskou část.

Nebýti Romkou neznamená, že nejste diskriminována jako Romka

Soudní dvůr, stejně jako generální advokátka Juliane Kokott [5], neměl pochybnosti o tom, že projednávaná věc spadá do rozsahu působnosti práva EU. Uvedl, že v případě umístění elektroměrů, jež je neoddelitelně spjata s dodávkami elektřiny, se uplatní čl. 3 odst. 1

písm. h) směrnice 2000/43, podle něhož se směrnice v rámci pravomocí svěřených Společenství vztahuje mj. na přístup ke zboží a službám, včetně jejich dodávky. Existence „pravomocí svěřených Společenství“ vyplývá z čl. 3 odst. 3 a 7 směrnice 2009/72,[6] podle něhož má být spotřebitelům umožněno měření, sledování a regulace spotřeby energie.

Velký senát se dále zabýval otázkou, zda skutečnost, že se paní Nikolova identifikovala jako Bulharka, nikoliv Romka, má vliv na aplikaci směrnice 2000/43. Jinými slovy, zda v tomto případě lze vůbec hovořit o diskriminaci na základě etnického původu, když se namítaná diskriminace týká romského, nikoliv bulharského etnika. Soudní dvůr zde stejně jako generální advokátka dospěl k závěru, že pojem „diskriminace z důvodu etnického původu“ ve smyslu směrnice 2000/43 nelze vykládat pouze jako „její“ etnický původ.

Zásada rovného zacházení se nepoužije na určitou kategorii osob, ale na důvody vyjmenované směrnicí, takže se má vztahovat i na osoby, které sice samy nenáleží k dotyčnému etniku, avšak je s nimi pro jeden z těchto důvodů zacházeno méně příznivě nebo jsou specificky nezáhodněny. Nutno podotknout, že velký senát k tomuto závěru dospěl až po prozkoumání syste-

Ilustrační foto. Bulharsko [2]

matiky a účelu směrnice, neboť některé jazykové verze svědčily spíše ve prospěch opačného závěru.

Soudní dvůr rovněž odmítl názor, že by existence přímé či nepřímé diskriminace byl podmíněna porušením práv nebo oprávněných zájmů. Bulharskou právní úpravu, podle níž je k závěru o existenci přímé či nepřímé diskriminace třeba, aby méně příznivé zacházení nebo specifické znevýhodnění spočívalo v porušení práv nebo oprávněných zájmů, velký senát označil za omezující rozsah ochrany, jenž je zaručen směrnicí.

At' si poradí bulharský soud

Soudní dvůr pochopitelně neposkytl jednoznačnou odpověď na otázku, zda postup společnosti ČEZ představuje přímou nebo nepřímou diskriminaci, neboť to přísluší posoudit vnitrostátnímu soudu. Velký senát však současně poskytl jisté vodítko, podle něhož bude bulharský soud moci zjistit, zda se jedná o přímou či nepřímou diskriminaci. O přímou diskriminaci [7] půjde v případě, pokud vnitrostátní soud shledá, že předmětné opatření bylo zavedeno z důvodů souvisejících s etnickým původem obyvatel dotčené městské čtvrti. Generální advokátka však v této souvislosti výslovně uvedla, že v projednávané věci nespátňuje „dostatečné indicie nasvědčující existenci přímé diskriminace“ (bod 87 stanoviska). Mnohem pravděpodobnější se proto jeví závěr, že jde o diskriminaci nepřímou. [8]

V souvislosti s nepřímou diskriminací Soudní dvůr odmítl, že by pojem „specifické znevýhodnění“ mířil pouze na závažný, zjevný nebo zvláště významný případ nerovnosti, jak naznačoval bulharský soud. Velký senát rovněž shledal, že sporná praxe by mohla být objektivně odůvodněna snahou zajistit bezpečnost elektrické sítě a řádnou evidenci spotřebované elektřiny, avšak pouze za podmínky, že uvedená praxe nepřekračuje meze toho, co je přiměřené a nezbytné k dosažení těchto legitimních cílů, a že způsobené nepříznivé následky nejsou nepřiměřené vzhledem k uvedeným cílům. Tak tomu nebude zejména tehdy, pokud vnitrostátní soud zjistí, že existují jiné přiměřené a méně omezující prostředky umožňující dosáhnout uvedených cílů.

Nutno podotknout, že sám bulharský soud v této souvislosti zmiňuje, že média již informovala o novém druhu elektroměrů s možností odečtu na dálku, které mohou navíc hlásit pokusy o manipulaci. S ohledem na tyto skutečnosti se tak dá předpokládat, že vnitrostátní soud v dalším řízení dospěje – stejně jako generální advokátka – k závěru o existenci nepřímé diskriminace a bude zkoumat, zda ji lze považovat za odůvodněnou ve smyslu kritérií stanovených Soudním dvorem.

V této souvislosti stojí rovněž za pozornost, že velký senát již na rozdíl od generální advokátky výslovně nehovoří o jiných prostředcích umožňujících dosáhnout uvedených cílů „s hospodářsky přiměřenými náklady“. Je přitom otázkou, zda náklady spojené s výměnou elektroměrů v celé městské čtvrti lze skutečně považovat za hospodářsky přiměřené. Soudní dvůr současně klade důraz na to, aby – v případě neexistence jiných přiměřených a méně omezujících prostředků k dosažení uvedených cílů – přístup k dodávkám elektřiny byl umožněn za podmínek, které nemají urážlivý nebo stigmatizující účinek a které jim umožní pravidelně kontrolovat jejich spotřebu elektřiny. Vnitrostátní soud si tedy v dalším řízení užije testu proporcionality tak říkajíc „z plna hrdla“.

Poznámky:

[1] Rozsudek velkého senátu Soudního dvora ze dne 16. 7. 2015, C-83/14, *ČEZ Razpredelenie Bulgaria AD v. Komisija za zaštita ot diskriminacija*.

[2] Rozsudek čtvrtého senátu Soudního dvora ze dne 31. 1. 2013, C-394/11, *Valeri Charjev Belov v. ČEZ Elektro Bulgaria a další*. Srov. rovněž *Bulletin Centra pro lidská práva a demokratizaci* č. 4/2013, str. 13.

[3] Stanovisko generální advokátky Juliane Kokott ze dne 20. 9. 2012, C-394/11, *Valeri Charjev Belov*.

[4] Směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ (Úř. věst. L 180, s. 22; Zvl. vyd. 20/01, s. 23).

[5] Stanovisko generální advokátky Juliane Kokott ze dne 12. března 2015, C-83/14, *ČEZ Razpredelenie Bulgaria AD*.

[6] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/72/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 2003/54/ES (Úř. věst. L 211, s. 55).

[7] Přímou diskriminaci čl. 2 směrnice 2000/43 definuje jako „případ, kdy je s jednou osobou zacházeno z důvodu rasy nebo etnického původu méně příznivým způsobem, než je, bylo nebo by bylo s jinou osobou ve srovnatelné situaci“.

[8] Nepřímou diskriminaci čl. 2 směrnice 2000/43 rozumí „případ, kdy by v důsledku navenek neutrálního předpisu, kritéria nebo zvyklosti byla specificky znevýhodněna osoba určité rasy nebo etnického původu v porovnání s jinými osobami, ledaže uvedený předpis, kritérium nebo zvyklost je objektivně odůvodněn legitimním cílem a ledaže prostředky k dosažení tohoto cíle jsou přiměřené a nezbytné.“

Fotografie:

[1] Ilustrační foto, elektroměr, autor: Magnus Manske, CC BY-SA 3.0.

[2] Ilustrační foto, Bulharsko, autor: ArielR, CC BY-SA 3.0.

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Byznys, lidská práva a uprchlická krize v Evropě

Andrea Bittnerová

Uprchlická krize je v poslední době v Evropě lidskoprávním tématem číslo jedna. Situace se řeší nejen z pohledu lidských práv, ale také bezpečnosti nebo pravomocí EU. V tomto kontextu jsou převážně zmiňováni státní představitelé, nevládní organizace či evropské instituce. Nicméně, také firmy hrají v celém tomto tématu nemalou roli. Jakou?

Organizace Global Compact (GC) společně s Vysokým komisařem pro uprchlíky (UNHCR) se rozhodli vyzvat soukromé společnosti k reakci na uprchlickou krizi. Tyto dvě organizace vybízejí k akci s názvem Business Action Pledge, která má snížit utrpení uprchlíků a podpořit řešení akutních problémů. Některé firmy jsou již aktivní nyní a poskytují finanční podporu různým agenturám OSN, fondům a programům. Nicméně podle GC a UNHCR mohou firmy dokázat ještě daleko více než „pouze“ posílat peníze.

Společnosti, které působí v zemích, ze kterých uprchlíci utíkají, přes které přecházejí nebo do kterých směřují mají být podle OSN obzvláště aktivní. Aktivita mohou mít jak čistě komerční podstatu, tak se může jednat i o filantropii či zapojení do iniciativ veřejných institucí.

Uprchlíci na pochodů [2]

Logo Vysokého komisaře pro uprchlíky [1]

Co konkrétně podnikají firmy?

Aktivní je například i organizace Business & Human Rights Resource Centre, která se řady soukromých společností zeptala, jak na uprchlickou krizi reagují. Organizace získala odpovědi následujících firem: Audi, Aviva, Bosch, BG Group, BMW, Daimler, Deutsche Telekom, E.ON, FC Bayern, OMV, SAP, ThyssenKrupp, Vodafone, Volkswagen a Unilever. Po zhlédnutí odpovědí těchto firem si jde všimnout dvou zásadních věcí.

Za prvé, již ze seznamu vidíme, že velkou část tvoří firmy se sídlem v Německu. Zdá se tedy, že Německo jako evropský lídr a největší podporovatel přijetí uprchlíků dokázalo přenést tuto ideu i do nepolitických sektorů.

Druhým zjištěním je, že zatímco některé firmy mají velice stručné a nejasné odpovědi, jiné jsou na poli velmi aktivní, a to někdy i delší dobu. Příkladem první zmiňované skupiny mohou být Aviva, FC Bayern či Daimler, které uvádí, že je potřeba na krizi odpovědět, že se jedná o společenskou odpovědnost a je potřeba uprchlíky integrovat. Již však ale neuvádí konkrétní způsoby, jakými by se tohoto dalo dosáhnout.

Firemní lídři

Na druhou stranu jsou tady ale i firmy, které realizují konkrétní projekty, často společně se svými zaměstnanci nebo lokálními nevládkami. Společnost Audi vynaložila jeden milion eur na pohotovostní pomoc pro uprchlíky a tyto peníze putují do lokálních pomocných projektů v regionech, kde automobilka působí. Samotní dobrovolníci v rámci Audi mohou navrhovat regionální projekty, na kterých by spolupracovali například s charitativními organizacemi. Dobrovolníci firmy nedávno opravili domovy pro nezletilé migranty, organizovali exkurze pro děti uprchlíků, a také jazyko-

vé kurzy. Společnost zvažuje nabídnutí dlouhodobých pracovních pozic právě pro uprchlíky.

Firma Unilever věnovala produkty v hodnotě 280 tisíc eur a již při vypuknutí války v Sýrii podpořila organizaci Save the Children penězi, zbožím či službami ve výši 650 tisíc eur. Společnost E.ON poskytuje pro ubytování uprchlíků v Německu některé administrativní budovy a diskutuje s úřady o podmínkách integrace v práci a ve školách. Vedle toho je tu OMV, které dává finanční dar prostřednictvím odvodu deseti eur za každého zaměstnance. Vodafone v rámci své nadace spolupracuje s UNHCR od roku 2013 a společně se snaží o zlepšení vzdělávání pro mladé uprchlíky. Vodafone také vytvořil pohotovostní instantní mobilní síť, která se hodí zejména humanitárním pracovníkům. Co víc, na makedonsko-srbské hranici zprostředkovává wi-fi zdarma.

Vzor pro ostatní?

Další firmy, které odpověděly na otázky Business & Human Rights Resource Centre svou pomoc poskytují skrze finanční dary, dodáváním technologií, vytvářením pracovních míst či podporou integrace. Uvidí se, zdali GC a UNHCR budou obecně více na společnosti tlačit, aby se do pomoci uprchlíků více zapojily. Příklad z Německa může naznačovat, že politická podpora k řešení krize může vést k podpoře také v obchodní sféře. Některé společnosti se snaží aktivity rozšiřovat na své lokální pobočky, u jiných může zase ochota záviset právě na atmosféře v dané zemi. Není tedy snad troufalé tvrdit, že zapojení všech sektorů, od politiky po byznys, může přispět ke zlepšení podmínek pro uprchlíky v Evropě.

Zdroje:

Audi Media Center. *Emergency aid for refugees: AUDI AG providing 1 million euros*. 9. října 2015, (<https://www.audi-mediacycenter.com/en/press-releases/4765>).

Business and Human Rights Resource Centre. *How are companies responding to the refugee crisis in Europe?*, (<http://business-humanrights.org/en/how-are-companies-responding-to-the-refugee-crisis-in-europe/?dateorder=-datedesc&page=0&componenttype=all>).

UN-Business Action Hub. *Business Action Pledge in Response to the Refugee Crisis*, (https://business.un.org/en/documents/refugee_crisis).

Fotografie:

[1] Logo Vysokého komisaře pro uprchlíky, autor: OSN, CC BY 3.0.

[2] Uprchlíci na pochodu, autor: michael_swain, Flickr, CC BY-ND 2.0.

Obchodní společnosti a uprchlická krize

Petr Suchánek

Servery Forbes a Business & Human Rights Resource Center věnovaly v říjnu pozornost způsobům, kterými k uprchlické krizi přistupují některé obchodní společnosti. Co firmy dělají? Lze dělat víc?

Společnosti Google, Goldman Sachs nebo Audi darovali částky v řádu milionů eur na podporu humanitárních programů mířících na odstranění bezprostředních dopadů krize. Přispět se chystá například i fotbalový klub Bayern Mnichov, který kromě finanční pomoci chystá zřídit tréninkový tábor, který poskytne dětem jídlo a jazykové kurzy němčiny zdarma. Zdaleka to tedy nejsou jen neziskové organizace, kdo nabízí uprchlíkům pomocnou ruku.

Humanitární integrace

Jak pomoc vypadá ukazují některé německé obchodní společnosti. BMW, Daimler, Siemens nebo Deutsche Telekom zavedly programy zvyšování profesní kvalifikace uprchlíků. Německo totiž díky své otevřené imigrační politice pohlíží na uprchlíky jako na budoucí členy společnosti.

Přesto však zůstává problém nabídnout uprchlíkům práci na plný úvazek, protože žadatelům o azyl vždy hrozí odmítnutí, které by mohlo zmařit čas a peníze investované do zaměstnance. Německá Obchodní a průmyslová komora proto podporuje zavedení tzv. 3+2 pravidla, podle kterého každý, kdo podstoupí tři roky přípravy na zaměstnání, nemůže být deportován a má právo v Německu pracovat alespoň dva roky po ukončení přípravy.[1]

Otevřený přístup Německa k uprchlíkům a migrantům obecně je dán ekonomikou založenou na vývozu, která stále potřebuje dělníky a to zejména ve specializovaných profesích. Jen menšina uprchlíků má však potřebné profesní a jazykové schopnosti, které by umožňovali okamžitý nástup. Integrovaní programy tak mají za cíl využít pracovní sílu, která by jinak ležela ladem.

Uprchlíky by podle průzkumu Svazu průmyslu a dopravy zaměstnaly rády také některé české obchodní společnosti, které se potýkají s nedostatkem zaměstnanců v technických profesích.[3] Českým firmám však dělá problémy úprava v zákoně o zaměstnanosti, podle níž nemohou žadatelé o azyl získat zaměstnání dříve než jeden rok od podání žádosti o azyl. Poslanecká sněmovna sice nedávno schválila novelu zákona, který tuto dobu zkracuje na šest měsíců, ale tato překážka nicméně zůstává.

Dá se dělat víc?

Pomáhat migrantům v atmosféře společenského napětí se však obchodním společnostem také nemusí vyplatit. Podle serveru The Washington Post jsou obchodní společnosti v přístupu k uprchlické krizi obecně zdrženlivější než při odstraňování dopadů přírodních katastrof, jako bylo například zemětřesení v Nepálu v dubnu 2015.

Obchodní společnosti rády pomáhají zhojit důsledky přírodních katastrof, protože vědí, že situace se nakoneclepší. V případě uprchlické krize však může být výsledek prakticky jakýkoliv a společnosti se nechtějí dostat na špatnou stranu barikády. Obchodním společnostem tak v zásadnějších krocích může bránit politický rozměr krize.

Otázkou proto zůstává, „jak moc je dost“? Nakolik je možné od obchodních společností očekávat zapojení se do řešení krize tam, kde vlády zaujímají protiprchlická stanoviska a obchodním společnostem by se podpora uprchlíků nemusela vyplatit?

Obavy nutně vyvolává také nálada ve společnosti, která je způsobitelná vyústit v trestnou činnost mířenou na ty, kdo uprchlíky podporují. Z těchto dopadů pravděpodobně nemusí mít strach velké obchodní společnosti jako je Google nebo Audi, ale pro menší podnikatele může být podpora uprchlíků problém. Rozhodující

v tomto ohledu pravděpodobně zůstane zisk. Jak ukazují příklady z Německa, hnacím motorem pomoci migrantům není primárně dobrá vůle, ale vidina nové pracovní síly. Zde lze však parafrází známého rčení konstatovat, že prostředky v tomto případě světi účel.

Poznámky:

[1] Zhang Danhong. 2015. What jobs can companies offer refugees?. *DW*. 9. 9. 2015. (<http://www.dw.com/en/what-jobs-can-companies-offer-refugees/a-18704481>).

[2] 2015. České firmy jsou ochotné okamžitě zaměstnat pět tisíc uprchlíků. *Novinky.cz*. 10. 9. 2015. (<http://www.novinky.cz/ekonomika/380272-ceske-firmy-jsou-ochotne-okamzite-zamestnat-pet-tisic-uprchliku.html>).

Zdroje:

Ryan Scott. 2015. Do Companies Have An Obligation To Help Syrian Refugees?. *Forbes*. 2. 10. 2015. (<http://www.forbes.com/sites/causeintegration/2015/10/02/do-companies-have-an-obligation-to-help-syrian-refugees/>).

How are companies responding to the refugee crisis in Europe?. *Business & Human Rights Resource Center*. 12. 10. 2015 (<http://business-humanrights.org/en/how-are-companies-responding-to-the-refugee-crisis-in-europe>).

Fotografie:

[1] Syrští uprchlíci v Budapešti, Mstyslav Chernov, Wikipedia Commons CC BY-SA 4.0.

Syrští uprchlíci v Budapešti [1]

4) Česká republika a lidská práva

Úsilí o platovou rovnost v České republice

Hana Gabrielová

Už zhruba rok je Česká republika zastoupená na půdě Evropské komise političkou a právničkou Věrou Jourovou. Ta má pod svou správou kromě oblasti spravedlnosti, ochrany a práv spotřebitelů i rovnost žen a mužů, v rámci které usiluje o potlačení diskriminace. Jak je na tom Česká republika s nerovností v kontextu odměny za práci?

Český právní řád obsahuje hned na několika místech garanci rovnosti a zákaz diskriminace v platovém ohodnocení mužů a žen. Přitom není pochyb, že široká škála ustanovení s danou tematikou vyplývá ze závazků spojených s členstvím v Evropské unii. Na její půdě se zásada rovného odměňování uplatňuje již od r. 1957, kdy byla zavedena do článku 119 (dnes 141) Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (Římská smlouva).

Role Evropského soudního dvora

Zhruba o 20 let později přišla reakce Evropského soudního dvora na zavedení výše uvedeného principu v případě Defrenne v. Sabena.[1] V zásadě se jednalo o námitku letušky Defrenne, která se nespokojila s rozdílným platovým ohodnocením mužů a žen za výkon stejné pracovní činnosti v rámci jedné letecké společnosti.

Poté, co žaloba paní Defrenne neuspěla u první ani druhé soudní instance, podal belgický pracovní soud k ESD předběžnou otázku stran toho, zda se zásada vyjádřená v čl. 119 zavádí přímo i do národního práva každého členského státu společenství. ESD svým průlomovým rozsudkem rozhodl o přímé účinnosti článku, jehož se tak lze dovolávat přímo před národními soudy.

Na tutéž zásadu pak v 70. letech navázaly dvě směrnice Rady [2] s cílem odstranění diskriminace v odměňování na základě pohlaví a sjednocení ostatních pracovních podmínek pro muže a ženy. Jedním z posledních vydaných pramenů práva EU je Směrnice Evropského parlamentu a Rady z r. 2006 o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání.[3]

Reflexe v českém právním řádu

I ve vnitrostátních předpisech nalezneme mnoho ustanovení přímo či nepřímo zakotvujících

zásadu rovného odměňování. V případě předpisů nejvyšší právní síly je podstatné ustanovení čl. 28 Listiny základních práv a svobod, dle kterého: „Zaměstnanci mají právo na spravedlivou odměnu za práci a na uspokojivé pracovní podmínky. Podrobnosti stanoví zákon.“ Tuto zásadu pak provádí zákoník práce širokou právní úpravou, ve které garantuje spravedlivé odměňování zaměstnance [4], rovné zacházení se zaměstnanci při odměňování za práci [5], a stejnou mzdu za stejnou práci, nebo práci stejné hodnoty [6].

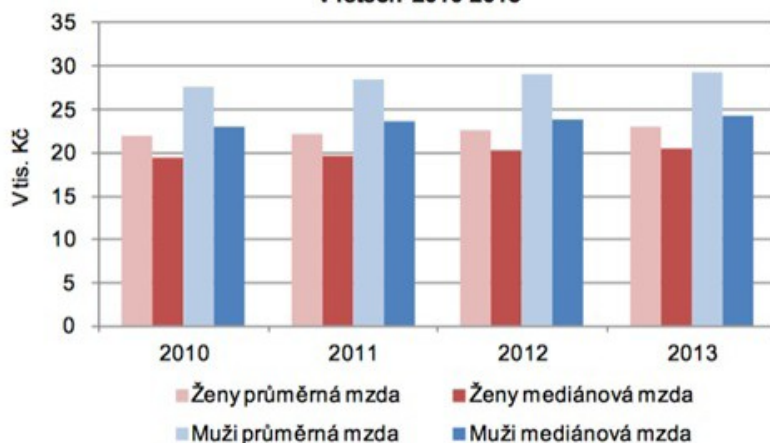
Právní úprava je dále v případě platové rovnosti obohacena o ustanovení antidiskriminačního zákona, který mimo jiné stanoví zaměstnavatelům povinnost rovného zacházení se zaměstnanci v pracovních věcech, včetně odměňování.[7] Přitom se jedná o jediný předpis českého právního řádu přesně formulující pojem diskriminace a pojmy s ním spojené.

Ostatní institucionální činnosti

Prosazování platové rovnosti však není pouze úkolem legislativy. Od října 2001 funguje v oblasti exekutivy Rada vlády pro rovnost žen a mužů. Jedná se o orgán poradní, který v oblasti rovnosti žen a mužů sleduje dodržování mezinárodních závazků, aktuální stav společnosti, každoročně vydává zprávy a dále vládě předkládá návrhy a doporučení na prosazení genderové rovnosti. Platovou rovností se pak blíže zabývá i jeden z výborů Rady, konkrétně Výbor pro institucionální zabezpečení rovných příležitostí žen a mužů.

Neměli bychom opomíjet ani činnost Českomoravské konfederace odborových svazů, zajišťující působení Výboru pro rovné příležitosti žen a mužů. V rámci své

Vyvoj průměrné a mediánové mzdy podle pohlaví v letech 2010-2013

Screenshot Ženy a muži v datech - 2014 [1]

působnosti spolupracuje s vládním Výborem a ostatními neziskovými organizacemi podobné tematiky, usiluje o širší osvětu a průběžně vyzývá k prosazování politiky rovnosti žen a mužů, včetně boji proti nerovnému odměňování.

A jaký je výsledek?

V souvislosti s výše uvedenými snahami ze strany EU i státních orgánů vyznívá paradoxně, že ženy v ČR na stejných pozicích jako muži vydělávají v průměru o 22% méně.[8] Můžeme tak říci, že české ženy by musely pracovat o dva a půl měsíce déle, aby ročně vydělaly stejný obnos, jako muži. Přitom při stejné unijní regulaci se většině evropským státům daří udržet tuto hodnotu na nižších pozicích (viz mapa).

Co vede k genderové platové nerovnosti?

Vzhledem k tomu, že je genderová platová nerovnost velice složitým problémem, není snadné vysledovat určitou hlavní příčinu. Mezi významné faktory však lze řadit existenci genderových stereotypů, spojených s vnímáním muže jako „hlavy rodiny“. Tomu pak podle těchto stereotypů „musí“ odpovídat i výše odměny, protože právě muž je jejich prismatem odpovědný za hmotné zabezpečení.

Dalším problémem vyskytující se v České republice je profesní segregace. Ačkoliv mají muži i ženy odlišné predispozice, které je předurčují k odlišným povoláním, nedostává se jim spravedlivé odměny. V převážně ženských pracovních odvětvích jsou pak platy nižší, než v odvětvích, kde dominují muži. Názorným příkladem je tomu povolání zdravotní sestry, která si vydělá méně

než zdravotní technik, přestože oba mají srovnatelnou kvalifikaci.

Nesmíme opomíjet ani zkrácené pracovní úvazky. Ženy kvůli svým rodinným povinnostem často pracují na částečný úvazek. Znesnadní se jim tak nejen lepší pracovní ohodnocení, ale i kariérní postup. I muži si sice mohou vzít za účelem péče o dítě rodičovskou dovolenou, ale dochází k tomu pouze zřídka.

Rodinné povinnosti se pak dále podepisují i na podnikatelských aktivitách žen. Mezi zaměstnavateli a osobami samostatně výdělečně činnými je poměr žen a mužů 1:2.[9]

Závěrem lze shrnout, že i přes velice solidní transpozici právních předpisů z Evropské unie má Česká republika velké mezery v jejich praktické realizaci. Jistě bude zajímavé sledovat i další vývoj tohoto tématu, a to nejen proto, že se reálně dotýká zhruba poloviny populace.

Poznámky:

[1] viz Výběr judikátů Soudního dvora Evropských společenství o rovných příležitostech mužů a žen, dostupný z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12457/Vyber-judikatu_I.pdf.

[2] směrnice č. 75/117/EHS, o rovném odměňování a směrnice č. 76/207/EHS o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy pokud jde o přístup k zaměstnání, odborné přípravě a postupu v zaměstnání, a pracovní podmínky.

[3] 2006/54/ES ze dne 5. července 2006 o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání.

[4] § 1a písm. c) zákona č. 262/2006 Sb.

[5] § 16 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb.

[6] § 110 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb.

[7] § 5 odst. 3 zákona č. 198/2009 Sb.

[8] http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/140319_gpg_en.pdf

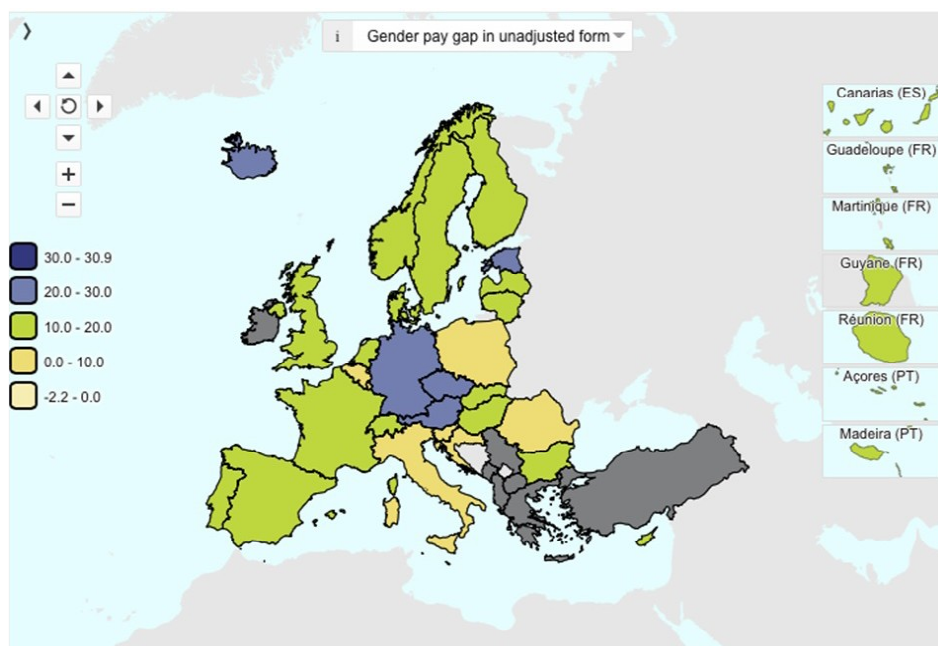
[9] <https://www.czso.cz/documents/10180/20541835/30000414k05.pdf/299f9ac6-9696-4d26-984d-6b3068a7df16?version=1.1>

Fotografie:

[1] Screenshot Ženy a muži v datech - 2014, Český statistický úřad, dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20541835/30000414k05.pdf/299f9ac6-9696-4d26-984d-6b3068a7df16?version=1.1>.

[2] Screenshot Statistics illustrated, Eurostat dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/equality/statistics-illustrated>.

Screenshot Statistics illustrated [2]

Nová koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce

Ladislav Vyhnánek

V září 2015 byla kolegiem ministra vnitra schválena nová koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce,[1] jejímž cílem je definovat roli lidských práv v kontextu české zahraniční politiky. Tato koncepce nahrazuje a rozšiřuje podobný dokument z roku 2010 a sama by měla ovlivňovat českou zahraniční politiku do své pravděpodobné revize v roce 2020.

Koncepce, jak tomu v podobných případech často bývá, obsahuje celou řadu velmi obecných frází, a proto považujeme za zaznamenáníhodná zejména ta místa, na nichž se ukazují určité specifitější cíle. S tím se setkáme již v části, ve které koncepce vymezuje, ve vztahu *ke komu* má být uplatňována.

Ačkoliv přirozeně není žádný stát z působnosti koncepce vyňat, zdůrazňuje se, že Česká republika má co nabídnout především demokratizujícím se společnostem, s nimiž může sdílet své zkušenosti s „posilováním občanské participace a hledáním vhodné symbiózy trhu a demokracie“.

Pokud se týče toho, *co* prosazovat, zaujme (zejména s ohledem na skutečnost, že tento názor již dříve prosazoval Petr Drulák, t. č. politický tajemník ministerstva), že je zdůrazněna nedělitelnost práv občanských, politických, hospodářských, sociálních a kulturních. Všechna tato práva se podle koncepce podílejí na zajišťování důstojného života a odpírání jakéhokoli z nich představuje újmu na lidské důstojnosti.

I věcný záběr koncepce je ovšem dále specifikován; jako klíčové je označeno mj. prosazování principu rovnosti a pomoc s překonáváním historických, so-

ciálních, kulturních, náboženských či ideologických bariér, které dosažení rovnosti brání (zminěno je např. postavení žen v některých společnostech). Koncepce zmiňuje i několik dalších prioritních oblastí, např. prosazování právního státu, podporu občanské společnosti či (v duchu zmíněné nedělitelnosti lidských práv) podporu lidských práv v tématech spojených se zaměstnaností a životním prostředím.

Tyto úkoly hodlá Česká republika plnit jak v rámci multilaterálních vztahů, tak v rámci vztahů bilaterálních. Pokud se týče činnosti v mezinárodních organizacích, je zdůrazněna např. snaha ČR o členství v hlavním voleném lidskoprávním orgánu OSN, Radě pro lidská práva. Aktuálně se ČR uchází o členství v RLP na období 2019-21.

Koncepce ovšem míří i do vlastních řad. Připomíná, že sebereflexe vlastního stavu ochrany lidských práv a zajištění koherence s ostatními politikami je nutným předpokladem k věrohodné podpoře lidských práv ve světě. Proto koncepce obsahuje i odhodlání České republiky dodržovat své vlastní lidskoprávní závazky, nechat podrobit stav dodržování lidských práv na svém území externí kontrole a implementovat rozhodnutí mezinárodních soudů.

Nyní tedy nezbyvá než čekat, nakolik bude koncepce – směrem navenek i dovnitř – uvedena do praxe.

Poznámky:

[1] http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/transformacni_spoluprace_1/koncepce_transformacni_spoluprace_1.html.

Fotografie:

[1] Koncepce lidských práv a transformační spolupráce. Zdroj: MZV.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Veronika Bazalová – Lucia Krajčovicová

Vnitrostátní právo

- Harašta, J. – Myška, M.: Budoucnost data retention. Trestněprávní revue 10/2015.
- Korbel, F.: Dopady zákona o svobodném přístupu k informacím na soukromé osoby ve světle nejnovější judikatury. Právní rozhledy 20/2015.
- Ondřejková, J.: Překonání diskriminace v odměňování mužů a žen: Úkol pro trh anebo zákonodárce? Jurisprudence 4/2015.
- Sommerová, K.: Když internetový komentář překročí hranici. Právní rozhledy 20/2015.
- Vicherek, R.: Bezplatná obhajoba - okamžik vzniku nároku. Trestněprávní revue 10/2015.
- Zbíral, R.: Volání po posílení empirie: Jak (ne) měnit českou Ústavu. Jurisprudence 4/2015.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

- Kosař, D.: Kárná řízení se soudci v judikatuře ESLP. Právní rozhledy 19/2015.

Politologie, mezinárodní vztahy, zahraniční politika

- Huláková, A. – Vráželová, B.: GP Briefing: Volební právo pro saúdskoarabské ženy. Global Politics, 27. 9. 2015.
- Lamcha, O.: Migrační krize jako hlavní téma komunálních voleb ve Vídni. Global Politics, 15. 10. 2015.
- Tůma, M.: Přehled: Vše o významu a plnění jaderné dohody. Mezinárodní politika 10/2015.
- Vargovčíková, J. – Merková, K.: Politika soukromé expertízy. Získávání vplyvu v tvorbě politik prostřednictvím odbornosti. Acta Politologica 2/2015.
- Víchová, V.: EU jako jaderný aktér: kam dál po dohodě s Iránem. Mezinárodní politika 10/2015.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci
Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail hsmekal@fss.muni.cz | [webové stránky](http://www.centrumlidskaprava.cz) www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | **Redakční rada** Jan Lhotský (editor), Lukáš Hoder, Linda Janků,
Hubert Smekal, Ladislav Vyhnánek | **Sazba** Tomáš Janků | **ISSN** 1804-2392.